

Δρ. Συμεών Νικ. Μαυρίδης
Δικηγόρος

Το δίλημμα Ελευθερία ή Ασφάλεια στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής και η περιστολή δικαιωμάτων και ελευθεριών

Πρόλογος:
Γεώργιος Κατρούγκαλος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου ΔΠΘ



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Το δίλημμα ελευθερία ή ασφάλεια
στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής
και η περιστολή δικαιωμάτων
και ελευθεριών

Το δίλημμα ελευθερία ή ασφάλεια στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής και η περιστολή δικαιωμάτων και ελευθεριών
Συμεών Νικ. Μαυρίδης

ISBN 978-960-562-394-4

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

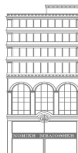
Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημιά τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director: Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής: Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία: Θεώνη Χαραλαμπίκη
Παραγωγή: NB Production AM020415M23



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομικάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φιλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ.: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ



Committed to excellence

Δρ. Συμεών Νικ. Μαυρίδης, Δικηγόρος

Το δίλημμα ελευθερία ή ασφάλεια στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής και η περιστολή δικαιωμάτων και ελευθεριών

Πρόλογος:

Γεώργιος Κατρούγκαλος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου ΔΠΘ



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

The dilemma «freedom or security» in the development of social life and the restriction of rights and freedoms

Symeon Nik. Mavridis

ISBN 978-960-562-394-4

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

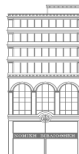
DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.



NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org



© 2015, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Το βιβλίο αφιερώνεται:

- α) στον άγνωστο αθλητή της ζωής,*
- β) στον ανδρείο, μαχητικό και αδούλωτο
Κροκόδειλο Κλαδά (1425-1490 μ.Χ.),*
- και γ) σε όσους γεννήθηκαν στην Ελλάδα
από το 1981 έως το 1991*

Malo periculosam quam quietum servitium (καλύτερα μια ελευθερία γεμάτη κινδύνους παρά μια ήσυχη σκλαβιά) - Ο Παλατίνος της Ποζνανίας (Ρουσσώ [1762] 2004:126).

«Πρέπει, άραγε να αναγνωρίζεται και διασφαλίζεται η ελευθερία ακόμη και υπέρ εκείνων, οι οποίοι θα την μετεχειρίζοντο διά να την καταπολεμήσουν και την καταλύσουν; Ομοίως, οφείλει, άραγε, μια δημοκρατία να διασφαλίσει πράγματι την λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών και υπέρ εκείνων, οι οποίοι, επωφελούμενοι αυτών, θα επεχειρούν την φθοράν και την κατάλυσίν των; Εις αυτήν την ιδιαιτέρως λεπτήν και πολύπλοκον ερώτησιν η απάντησις δεν είναι δυνατόν να δοθή ανεπιφυλάκτως, απλώς δι' ενός «όχι» ή δι' ενός «ναι» (...). Πράγματι, εις εν δημοκρατικόν καθεστώς ο προς οιαδήποτε κατεύθυνσιν σχηματισμός της λαϊκής θελήσεως δεν είναι νοητόν να τίθεται υπό έλεγχον. Ο λαός, ως κυρίαρχος, δύναται να θέλη ο,τιδήποτε, αρκεί ότι το θέλει. Δεν είναι, λοιπόν δυνατόν, κατ' αρχήν, αριθμός πολιτών, εχθρικός διακείμενων προς την καθιδρυμένην έννομον τάξιν, να αποστρηθή οιοδήποτε ατομικού ή πολιτικού δικαιώματος. Διότι έκαστος πολίτης, ως δικαιούχος ενός μορίου κυριαρχίας, έχει κατά συνέπειαν και το δικαίωμα αξιοποιήσεως της αντιθέσεώς του ταύτης» (Μάνεσης 1980α:394, τίτλος εκθέσεως: Το πρόβλημα της ασφάλειας του Κράτους και η Ελευθερία).

«Βέβαια, οι όροι των νικών κατά του *εξωτερικού εχθρού* είναι ευνοϊκότεροι από τους όρους των νικών κατά *εσωτερικού εχθρού*, κατά τούτο, ότι τους εχθρούς του εξωτερικού είτε τους συντρίβουμε και υποδουλώνονται είτε τους δεχόμαστε στους κόλπους μας και τότε αισθάνονται υποχρεωμένοι για την ευεργεσία αυτή· ενώ όσοι από τους πολίτες, παρασυρμένοι από την τρέλα τους, άρχισαν κάποτε να γίνονται *εχθροί της πατρίδας*, αυτοί, μια που θα τους εμποδίσεις να καταστρέψουν την πολιτεία, δεν μπορείς ούτε να τους δαμάσης με τη βία ούτε με την ευεργεσία να τους κατευνάσεις. Γι' αυτό θεωρώ πως άνοιξα έναν *αιώνιο πόλεμο* με τους *χαμένους αυτούς πολίτες*» (Τσάτσος Κ. 2009:127/128 εις: *Κικέρων*, Τέσσερις λόγοι κατά Κατιλίνα. Οι λόγοι για τον Μαρκέλλο και τον Λιγάριο, μτφρ. Κ. Τσάτσου σε Βαθιώτη 2010:128).

«Ο μηχανισμός της ποινικής καταστολής θα επεκτείνεται σταδιακά σε ευρύτατα στρώματα του πληθυσμού για να καταλάβει τελικά (πέρα από το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία) *κάθε μορφή αντίστασης στη νέα τάξη πραγμάτων*» (Μανωλεδάκης 2006:52).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με ιδιαίτερη χαρά δέχθηκα να προλογίσω την διδακτορική διατριβή του κύριου Σ. Μαυρίδη, ο οποίος μου έκανε την τιμή να με επιλέξει για την επίβλεψη της. Είχα ασχοληθεί και εγώ στο παρελθόν, αν και όχι με τον πολυδιάστατο τρόπο του ανά χείρας πονήματος.

Η ασφάλεια ανέκαθεν αποτελούσε δημόσιο αγαθό και μάλιστα ένα από τα συστατικά της δημόσιας τάξης (*ordre publique*), η οποία, κατά τη γαλλική κλασική θεωρία, περιλαμβάνει τόσο την ασφάλεια των προσώπων και των αγαθών όσο και την κρατική ασφάλεια (*sécurité physique des personnes et des biens, sureté d' Etat-sécurité nationale*). Από την άλλη μεριά, δεδομένου ότι το κράτος είναι πάντα πηγή διακινδύνευσης για τις ελευθερίες, η ασφάλεια του προσώπου έναντι των κρατικών διώξεων παραμένει, ως θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα, βασική κατάκτηση του νομικού μας πολιτισμού. Ο πολλαπλασιασμός, όμως, των κινδύνων στις μετανεωτερικές κοινωνίες, «κοινωνίες της διακινδύνευσης», για μερικούς, μεταβάλλει ουσιαστικά τους όρους της συζήτησης: το ζητούμενο πλέον είναι η προστασία του ανθρώπου από κινδύνους μη κρατικής προέλευσης και ιδίως, μετά την 11η Σεπτεμβρίου, την πραγματική αφετηρία του 21^{ου} αιώνα, την προστασία από την τρομοκρατία και, εν γένει, την εγκληματικότητα.

Υπάρχει, λοιπόν, ένα υποκειμενικό δικαίωμα στην ασφάλεια; Η καταφατική απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα και η αναγνώριση της ύπαρξης του σχετικού δικαιώματος αντανάκλα την εξέλιξη του συνταγματικού δικαίου με τη μετάλλαξη των δικαιωμάτων στο σύγχρονο κοινωνικό κράτος. Στην πραγματικότητα, η καθιέρωση της αρχής του κοινωνικού κράτους δεν συνεπάγεται απλώς την καθιέρωση κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά επέφερε και μια ριζικά νέα ανάγνωση και ερμηνεία (*Umdeutung*) των παραδοσιακών ελευθεριών. Επιπλέον, οι λειτουργίες των ατομικών δικαιωμάτων δεν περιορίζονται πλέον στην αμυντική τους διάσταση (*status negativus*), στην απόκρουση δηλαδή των επεμβάσεων του κράτους στη σφαίρα ελευθερίας που κατοχρώνουν. Στα πλαίσια αυτού του κρατικού «καθήκοντος προστασίας» (*Schutzpflicht*) τα δικαιώματα εκτός από «εξ υποκειμένου» λειτουργούν και ως «δεσμεύσεις αντικειμενικού δικαίου» που υποχρεώνουν τη δημόσια εξουσία σε λήψη συγκεκριμένων μέτρων εγγύησης και υπεράσπισής τους. Επιπλέον, η αναγνώριση δικαιώματος στην ασφάλεια, με παράλληλη οριοθέτηση της περιμέτρου εφαρμογής του και των σχετικών αξιώσεων μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην υπεράσπιση της ελευθερίας. Συναφώς, το παράδειγμα της παρακολούθησης από δημόσιο κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης είναι πρόσφορο για να αναδείξει ότι η αναγνώριση ενός «δικαιώματος στην ασφάλεια» δεν οδηγεί απαραίτητα στην κατάργηση της ελευθερίας, εάν γίνει ορθή χρήση της αρχής της αναλογικότητας. Ένα πανοπτικό κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης, βεβαίως, καταργεί, πράγματι, την ελευθερία, διότι η συνεχής επιτήρηση και, ιδίως, η καταγραφή της καθημερινότητας δεν συνιστά απλό περιορισμό, αλλά στέρηση της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της προσωπικής ελευθερίας, εφόσον η δυνατότητα παρακολούθησης καθίσταται γενική και ανεξέλεγκτη. Συνιστά, συνεπώς, αντισυνταγματική

προσβολή του πυρήνα των σχετικών δικαιωμάτων σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής όπως αυτό προστατεύεται από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ αλλά και των σχετικών ενωσιακών και εθνικών κανόνων αναφορικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις αναδεικνύουν το ενδιαφέρον αναγνώρισης ενός δικαιώματος στην ασφάλεια αλλά συνάμα και την προβληματική της δύσκολης πλην όμως αναγκαίας στάθμισης μεταξύ ασφάλειας και προστασίας δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Το ανά χείρας βιβλίο έρχεται να συμβάλλει σε αυτή την προβληματική. Ο συγγραφέας, αναδεικνύει μέσα από μία μελέτη, που εμφανίζει πληρότητα και πρωτοτυπία τις απόψεις του σχετικά με το αν υπάρχει δίλημμα μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής καθώς και εάν η σχέση μεταξύ των δύο αυτών εννοιών είναι συγκρουσιακή ή είναι δεκτική εξισορρόπησης. Εξετάζεται επίσης με γλαφυρό τρόπο η απομείωση της προστασίας των δικαιωμάτων αναζητώντας τη σύνδεση αυτής της διαπίστωσης με την έννοια της ασφάλειας.

Η συμβολή του συγγραφέα είναι ιδιαίτερα επίκαιρη σε μία περίοδο όπου συχνά, σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω της κατάστασης ανάγκης η περιστολή των δικαιωμάτων και ελευθεριών είναι εμφανής. Αναλύοντας τη σχέση μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας, ο κύριος Μαυρίδης στηρίζεται σε μία πλούσια βιβλιογραφική έρευνα για να σκιαγραφήσει τις διεθνείς και τις ελληνικές εξελίξεις μέσα από μία φιλοσοφική, ιστορική, κοινωνική αλλά και νομική ματιά.

Παρά το μεγάλο όγκο του βιβλίου, με μια μεστή και εύκολη γραφή που στηρίζεται τόσο σε νομοθετικά δεδομένα όσο και σε πλήθος κοινωνικών παραδειγμάτων, ο συγγραφέας αναλύει την προβληματική του διαχωρίζοντας συχνά τη νομική διάσταση των εννοιών που εξετάζει από την ιστορική και φιλοσοφική διάστασή τους. Καθοδηγεί παράλληλα τον αναγνώστη του σε μία συνεχή αναζήτηση απαντήσεων και λύσεων στα υπό κρίση ζητήματα η οποία, αν και όχι απλή, είναι ωστόσο τεκμηριωμένη από την πλευρά του γράφοντος. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει τόσο στη σχετική θεωρητική συζήτηση όσο και σε πρακτικές απαντήσεις, για ένα ζήτημα που σήμερα αναδεικνύεται ακόμα επίκαιρο σε νομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Ο κύριος Μαυρίδης υπήρξε φοιτητής μου και γνωρίζω καλά την έφεσή του για μελέτη και έρευνα. Προφανώς δεν συμφωνώ με όλα τα πορίσματα της έρευνας του. Το έργο, όμως, του δασκάλου είναι να πηγαίνει τον μαθητή του ως ένα σημείο στους περπατημένους από αυτόν δρόμους. Μετά τα νέα μονοπάτια τα ανοίγει ο μαθητής. Θεωρώ ότι το βιβλίο του θα αποτελέσει χρήσιμο ανάγνωσμα για αναγνώστες, νομικούς και μη, που αποσκοπούν να αποκτήσουν μία χρήσιμη και συνάμα κριτική άποψη για την κρίσιμη σχέση μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας στο περίπλοκο πλαίσιο ανάπτυξης της κοινωνικής ζωής.

Γιώργος Κατρούγκαλος

Καθηγητής δημοσίου δικαίου
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Γ. Κατρούγκαλου	XI
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ Συγγραφέα	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το εύρος των εννοιών

1.1 Η έννοια της ελευθερίας

1.1.1 Εισαγωγή	19
1.1.2 Η ελευθερία από την αρχαία Ελλάδα μέχρι την έλευση του Χριστιανισμού στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.....	26
1.1.3 Η ελευθερία από την επικράτηση του Χριστιανισμού έως το Διαφωτισμό και τις μεγάλες επαναστάσεις του 18 ^{ου} αιώνα	39
1.1.4 Η ελευθερία από το 19 ^ο αιώνα μέχρι και σήμερα.....	53

1.2 Η έννοια της ασφάλειας

1.2.1 Ο ορισμός της ασφάλειας.....	57
1.2.2 Η σχέση της ασφάλειας με την τάξη	60
1.2.3 Οι διακρίσεις της ασφάλειας	63
1.2.4 Η υλιστική ανασφάλεια, η εγκληματικότητα και η επαναστατική ρήξη	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κύριοι εκπρόσωποι και θεωρίες

2.1 Διαφωτισμός

2.1.1 Η κυριαρχία του Bodin (1529-1596)	77
2.1.2 Το κοινωνικό συμβόλαιο των πολιτών του Hobbes (1588-1679) - Η εθελοντική θυσία της ελευθερίας υπέρ της ασφάλειας - Η ανάδυση του Λεβιάθαν	79
2.1.3 Το Πανόπτικον του Jeremy Bentham (1748-1832).....	84

2.2 Η μαρξιστική σκέψη για την ασφάλεια και το κράτος δικαίου

2.3 Η κοινωνιολογική σκέψη για την ασφάλεια από τον 20^ο αιώνα μέχρι σήμερα	
2.3.1 Ιστορική αναδρομή	88
2.3.2 Η θεωρία του Panopticism	91
2.3.3 Η επίδραση της ασφάλειας στην ελευθερία και ο φόβος του ολοκληρωτικού κοινωνικού ελέγχου	97
2.3.4 Η κυριαρχία του Hobbes στις διεθνείς σχέσεις και η μετατροπή των ΗΠΑ σε νέο Λεβιάθαν	110

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΕΠΙΚΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών

3.1 Η νομική σχέση της ελευθερίας με την ασφάλεια	
3.1.1 Πανσπερμία απόψεων	119
3.1.2 Η θεωρία της σύγκρουσης	122
3.1.3 Η θεωρία της ισορροπίας	123
3.1.4 Η υπεροχή της ασφάλειας ή της ελευθερίας	128
3.1.5 Οι επικριτές των θεωριών	130
3.1.6 Ο συνδυασμός των θεωριών	132
3.1.7 Το πρόβλημα της σχετικότητας	133
3.2 Η κριτική στην έννοια του ανθρώπινου δικαιώματος	
3.2.1 Γενική καταγραφή	135
3.2.2 Η μαρξιστική αμφισβήτηση	137
3.2.3 Η ηθική, πολιτισμική και νομική διαφοροποίηση	142

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ο ρόλος των διεθνών επεμβάσεων

4.1 Έννοια	145
4.2 Το νομικό υπόβαθρο	147
4.3 Η κριτική	151
4.4 Το δικαίωμα στην αυτοάμυνα ως προληπτική επίθεση	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η περιστολή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών λόγω της επίκλησης της ασφάλειας

5.1 Το δικαίωμα στην ασφάλεια. Αλήθεια ή μύθος;	157
5.2 Η ελληνική αντιμετώπιση του δικαιώματος στην ασφάλεια	166
5.2.1 Συνταγματική αρχή και δικαίωμα στην ασφάλεια	167
5.2.2 Οι επικριτές	169
5.2.3 Το ζήτημα της υπεροχής του δικαιώματος στην ασφάλεια	174
5.2.4 Η νομική κατοχύρωση της ασφάλειας	178
5.2.5 Η προσωπική μου άποψη περί του δικαιώματος στην ασφάλεια	189
5.3 Το σύμπλεγμα των φορέων ασφάλειας - Μια έμμεση περιστολή δικαιωμάτων και ελευθεριών ή μια προσπάθεια ενδυνάμωσης της ασφάλειας;	
5.3.1 Ιστορική επισκόπηση	192
5.3.2 Η ανάπτυξη της βιομηχανίας της ιδιωτικής ασφάλειας	195
5.3.3 Η περίπτωση της Ελλάδας	199
5.3.4 Η διεθνής πραγματικότητα	201
5.4 Η περιστολή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών εν ονόματι λόγων ασφάλειας στην Ελλάδα (1913-2014)	
5.4.1 Η περίοδος από το 1913 έως το 1974	212
5.4.2 Η περίοδος από το 1974 έως το 2014	256

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Το διαζευκτικό «ή» του διλήμματος ελευθερία ή ασφάλεια

6.1 Ο κίνδυνος	
6.1.1 Το περιεχόμενο των εννοιών	287
6.1.2 Οι διακρίσεις των κινδύνων	288
6.1.3 Η κοινωνία της διακινδύνευσης	289
6.1.4 Το κράτος πρόληψης	294
6.1.5 Το σύγχρονο αδιέξοδο	295
6.2 Η Κατάσταση Ανάγκης	298

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟ ΜΕΡΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 Συμπεράσματα

Η διαλεύκανση των εννοιών της ελευθερίας και της ασφάλειας	
I. Η Ελευθερία	313
II. Η ασφάλεια	315
Η ιστορική - φιλοσοφική - κοινωνιολογική και νομική ανάλυση της σχέσης της ελευθερίας με την ασφάλεια	
A) Η ιστορική - φιλοσοφική - κοινωνιολογική προσέγγιση	317
B) Η νομική ανάλυση	329
8^{ος} αιώνας π.Χ. - 27 π.Χ.	340
27 π.Χ. - 18^{ος} αιώνας μ.Χ.	341
18^{ος} αιώνας μ.Χ. - σήμερα	343
 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	 349
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	353
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	379
 ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	 397

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ - ΕΠΙΤΜΗΣΕΙΣ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

ΑΕΠ :	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΚ :	Αστικός Κώδικας
ΑΝ :	Αναγκαστικός Νόμος
Αν. :	Ανατολικός
ΑΠ :	Άρειος Πάγος
ΑΠΔΠΧ :	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΣΔΑ :	Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
άρ. :	άρθρο
ΒΔ :	Βασιλικό Διάταγμα
βλ. :	βλέπε
Γ.Γ.Σ.Ε. :	Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης
ΓΣ :	Γενική Συνέλευση
Δ. :	Δυτικός
ΔΕΚ :	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΔΧ :	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΔεφΑθ :	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
δηλ. :	δηλαδή
ΔιεΔΑ :	Διαμερικανική Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
δισ. :	δισεκατομμύριο
ΔΠρΑθ :	Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΔΣΑΠΔ :	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΔΣΕ :	Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας
ΕΑΜ :	Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο
εδ. :	εδάφιο
ΕΔΑ :	Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά
ΕΔΑΔ :	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Ε.Ε. :	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εισ. ΑΠ :	Εισαγγελέας Αρείου Πάγου
ΕισΝ :	Εισαγωγικός Νόμος
ΕΚΑΜ :	Ειδική Κατασταλτική Αντιτρομοκρατική Μονάδα
ΕΚΑΝΑ :	Εθνικός Κατάλογος Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών
εκατ. :	εκατομμύριο
ΕΚΠΝΤ :	Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας

ΕΛΑΣ :	Ελληνική Αστυνομία
Ε.Λ.Α.Σ. :	Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός
ΕΟΝ :	Εθνική Οργάνωσις Νεολαίας
ΕΠΑ :	Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας
ΕΠΟΝ :	Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων
ΕΣΑ :	Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία
ΕΣΔΑ :	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Σ.Σ.Δ. :	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
επ. :	επόμενα
Ε.Υ.Π. :	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών
εφημ. :	εφημερίδα
Η.Β. :	Ηνωμένο Βασίλειο (της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας)
Η.Ε. :	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ :	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
κ.ά. :	και άλλα
κ.ε. :	και επόμενα
Κ.Ε.ΑΝ. :	Κίνημα Εθνικής Αντίστασης
ΚΕ.ΜΕ.Α :	Κέντρο Μελετών Ασφαλείας
ΚΕΠΠΑ :	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας
κεφ. :	κεφάλαιο
ΚΚΕ :	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
κ.λπ. :	και (τα) λοιπά
Κορ. :	(Προς) Κορινθίους
ΚΠΔ :	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ :	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΠΑΑ :	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
Κ.Χ.Ο.Η.Ε. :	Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
Λ.Δ.Γ. :	Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας
λ.χ. :	λόγου χάρη
Μ. :	Μέγας
Μ.Α.Δ. :	Μονάδες Αποσπασμάτων Διώξεως
ΜΑΤ :	Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης
Μ.Α.Υ. :	Μονάδες Ασφαλείας ή Αυτασφαλείας Υπαίθρου
Μ.Κ.Ο. :	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ :	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΜΠρΠατρ :	Μονομελές Πρωτοδικείο Πατρών
μτφρ. :	μετάφραση
μ.Χ. :	μετά Χριστόν
Ν :	νόμος
ΝΔ :	Νομοθετικό Διάταγμα

ΝοΒ :	Νομικό Βήμα
Ο.Α.Μ. :	Οργανισμός Αναμορφωτηρίων Μακρονήσου
ΟΑΣΕ :	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΔΔΑ :	Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ο.Δ.Ε.Σ.Α.Π. :	Ομάδα Διοίκησης Έργου για το Σχεδιασμό Αντεγκληματικής Πολιτικής
Ο.Η.Ε. :	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΛ :	Ολομέλεια
Ο.Ν.Ε. :	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
Ο.Π.Κ.Ε. :	Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής Εγκλήματος
παρ. :	παράγραφος
Πασόκ :	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΠΔ :	Προεδρικό Διάταγμα
περ. :	περίπου / περίπτωση
ΠΚ :	Ποινικός Κώδικας
Π.Ν.Π. :	Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου
ΠοινΔικ :	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρ :	Ποινικά Χρονικά
Π. Π. :	Παγκόσμιος Πόλεμος
πρβλ. :	πράβαλε
Πρωτ. :	Πρωτοδικείο
π.Χ. :	προ Χριστού
π.χ. :	παραδείγματος χάριν
Σ :	Σύνταγμα
ΣΑ :	Συμβούλιο Ασφαλείας
Σ.Ε.Κ.Ε. :	Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος
σελ. :	σελίδα
Σ.Π. :	Συντακτική Πράξη
ΣτΕ :	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ. :	στοιχείο
ΣυμβΕφΑθ :	Συμβούλιο Εφετών Αθηνών
ΣΥΡΙΖΑ :	Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς
τ. :	τεύχος/τόμος
Τ.Ε.Α. :	Τάγματα Εθνοφυλακής Αμύνης
ΤρΔΠρΑθ :	Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΥΑ :	Υπουργική Απόφαση
ΥΑΤ :	Υποδιεύθυνση Αποκατάστασης Τάξης
ΥΔΤ :	Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως
ΥΜΕΤ :	Υποδιεύθυνση Μέτρων Τάξης
φ. :	φύλλο
ΦΕΚ :	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης (αναφέρεται και ως ΕΚ)

Φ.Π.Α. :	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
ΧΘΔΕΕ :	Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.
x.x. :	χωρίς χρονολογία
17N :	(Επαναστατική Οργάνωση) 17 Νοέμβρη

Ξενόγλωσσες

ACLU :	American Civil Liberties Union
ACSA :	Anti-terrorism, Crime and Security Act
AFSJ :	Area of freedom, security and justice
CDPC :	European Committee on Crime Problems
CEPOL :	European Police College
CFSP :	Common Foreign and Security Policy
CIA :	Central Intelligence Agency
CIREFI :	Centre for Information, Discussion and Exchange on the Crossing of Frontiers and Immigration
COSI :	Standing Committee on Internal Security
CRC :	Convention on the Rights of the Child
CSDP :	Common Security and Defence Policy
DNA :	Deoxyribonucleic Acid
DST :	Direction de la Surveillance du Territoire
EDA :	European Defence Agency
EDPS :	European Data Protection Supervisor
EEAS :	European External Action Service
EPP :	European Public Prosecutor
ESP :	Eastern State Penitentiary
EUCPN :	European Crime Prevention Network
EUISS :	European Union Institute for Security Studies
EURASIL :	European Union Network for asylum practitioners
Eurodac :	European Dactyloscopy
Europol :	European Police Office
EUROSUR :	European border surveillance system
EUSC :	European Union Satellite Centre
FAC :	Foreign Affairs Council
FBI :	Federal Bureau of Investigation
FRA :	Fundamental Rights Agency
Frontex :	Frontières extérieures
GPS :	Global Positioning Satellite
GRECO :	Group of States against Corruption

GSM :	Global System for Mobile communications
HR:	High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy
IBM :	Integrated Border Management
ICESCR :	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
Inpass :	Immigration and Naturalization Service Passenger Accelerated Service system
Interpol :	International Criminal Police Organization
IR :	International Relations
IRA :	Irish Republican Army
JSC :	Joint Situation Centre
KGB :	Κα-Γκε-Μπε / Επιτροπή για την Κρατική Ασφάλεια (μτφρ. από τα ρωσικά στα ελληνικά)
N.DNA.D. :	National DNA Database
NSEERS :	National Security Entry-Exit Registration System
OAS :	Organization of American States
OLAF :	Office de Lutte Anti-Fraude
oPT :	occupied Palestinian Territories
PIC :	Prison-Industrial Complex
PJJC :	Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters
PKK :	Partiya Karkerên Kurdistan
PNR :	Passenger Name Records
PSC :	Political and Security Committee
PSEM :	Le placement sous surveillance électronique mobile
PSTN :	Public Switched Telephone Network
RABIT :	Rapid Border Intervention Teams
RAF :	Rote Armee Fraktion
SALT :	Strategic Arms Limitation Talks
SDI :	Strategic Defense Initiative
SIRENE :	Supplementary Information Request at the National Entries
SIS :	Schengen Information System
START :	STrategic Arms Reduction Treaty
TECS :	The Europol Computer System
UKUSA :	The United Kingdom - United States of America Agreement
VIS :	Visa Information System
vs :	versus
WKC :	Watch-keeping Capability

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η περιστολή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών λόγω της επίκλησης της ασφάλειας

5.1 Το δικαίωμα στην ασφάλεια. Αλήθεια ή μύθος;

Η αποδοχή της θεωρίας του δικαιώματος στην ασφάλεια ήδη είχε αρχίσει να πραγματοποιείται από τα τέλη του 15^{ου} αιώνα¹⁵⁷. «Μια πρώιμη μορφή εμφάνισης της ασφάλειας ως κοινωνικό αίτημα μπορεί να καταγραφεί στο δεύτερο μισό του 16^{ου} αιώνα. Στην προβληματική που συνδέεται με την ασφάλεια μπορεί να εντοπίσουμε τρεις βασικές θεωρητικές παραδόσεις: τη συζήτηση για τη θεμελίωση και τα όρια της μοναρχικής εξουσίας, το δικαίωμα στην προσωπική αυτονομία και την ατομική ασφάλεια και το εξ αυτών συναγόμενο δικαίωμα αντίστασης στην τυραννική εξουσία. Ο πολίτης αντιλαμβάνονταν την ασφάλεια ως εγγύηση ελευθερίας, όσο περισσότερο διευρύνονταν τα πολιτικά του δικαιώματα, και στο μέτρο που ολοκληρώνονταν οι θεσμοί και τα διαθέσιμα μέσα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Οι υλικές και άμεσες εγγυήσεις της προσωπικής ασφαλείας του πολίτη, αποτυπώνονταν, όπως θα δούμε, στις πρώτες υποτυπώδεις μορφές αυτοπεριορισμού της απολυταρχικής εξουσίας του Μονάρχη» (Ματζούφας 2011).

Οι άνθρωποι σταδιακά μετέφεραν την ασφάλεια του Θεού (π.χ. *God save the Queen* αναφέρει ο Βρετανικός ύμνος) ή του Αυτοκράτορα-Θεού (π.χ. ο Λουδοβίκος ΙΔ΄, 1638-1715, ως Βασιλιάς Ήλιος) στα ανθρώπινα χέρια. Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα γίνεται αναφορά στο δικαίωμα στην ασφάλεια από τους φυσιοκράτες (Robbers 1987:58) οι οποίοι αντιστρατεύονταν τους προγενέστερους εμποροκράτες (μερκαντιστές). «Μόνο όμως κατά τον 18^ο αιώνα αναπτύχθηκε το παράδειγμα της ασφάλειας πλήρως. Σε μian αδημοσίευτη διάλεξη του στο Collège de France το 1978, ο Michel Foucault κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο στην πολιτική και οικονομική πρακτική των Φυσιοκρατών (βλέπε ενδεικτικά τους Γάλλους Anne-Robert-Jacques Turgot, Baron de Laune και François Quesnay) αντιδιαστέλλεται η ασφάλεια προς την πειθαρχία και το νόμο ως μέσων διακυβέρνησης» (Agamben 2002:5). Ιδιαίτερα, οι Γάλλοι φυσιοκράτες έβλεπαν πως το παλαιό μοναρχικό καθεστώς έπνεε τα λoίσθια. Η αυταρέσκεια και η ανικανότητα του αντικατοπτριζόταν στη διάχυτη ανασφάλεια την οποία βίωναν σημαντικά τμήματα του πληθυσμού. Μέσα στη δυναμική προ-επαναστατική εποχή είχε έρθει η ώρα όπου η αξία της ασφάλειας έπρεπε να περιβληθεί της γραπτής νομικής κατοχύρωσης και να τραπεί σε δικαίωμα. Ειδικότερα, ορισμένοι θεωρητικοί και πρόδρομοι της Γαλ-

157. «Ήδη, στα τέλη του 15^{ου} αιώνα γινόταν προσπάθεια να προσδιοριστεί το περιεχόμενο της βασιλείας ως αρμοδιότητας, δηλαδή ως νομικά δεσμευμένης και οριοθετημένης εξουσίας, ενώ η εμφάνιση της δημοκρατικής θεώρησης της πολιτείας κατέδειξε τις σχέσεις που - πρέπει να - αναπτύσσονται ανάμεσα στη δημόσια τάξη και ασφάλεια, στην ασφάλεια των προσώπων, και στις ελευθερίες τους: ως ratio ύπαρξης της πολιτείας αναγνωρίζεται η ασφάλεια των προσώπων, ασφάλεια που προϋποθέτει, αλλά ταυτόχρονα εγγυάται την ελευθερία τους» (Καμτσιόου 2006:1226).

λικής Επανάστασης τόνιζαν ότι η προσωπική ασφάλεια ανήκει στα φυσικά δικαιώματα των πολιτών τα οποία δεν μπορεί να θίγουν οι (κρατικοί) νόμοι (όπως π.χ. ο Γάλλος φιλόσοφος Condorset 1743-1794) ενώ άλλοι σύγχρονοί του, στα πρωταρχικά δικαιώματα πάνω στα οποία δομείται όλη η έννομη τάξη. Αν και στην προεπαναστατική περίοδο η ασφάλεια δεν είχε μνημονευθεί ως δικαίωμα, το ποτάμι δεν γύριζε πίσω. Απλώς οι περισσότεροι ανέμεναν την επαναστατική θρυαλλίδα.

Η αρχή της κατοχύρωσης των αναπαλλοτριώτων δικαιωμάτων (άμεσα και ρητά της ελευθερίας και έμμεσα της ασφάλειας) έγινε από την Αμερικανική Διακήρυξη της 4^{ης} Ιουλίου 1776¹⁵⁸. Το κείμενο αυτό θα αποτελέσει εφεξής τον προπομπό ανάλογων νομικών ρυθμίσεων και σε άλλα κράτη. Λίγα χρόνια αργότερα, στις 04.03.1789 θα ισχύσει το πρώτο Σύνταγμα των ΗΠΑ. Στις 25.09.1789 θα πραγματοποιηθούν 10 τροποποιήσεις του Συντάγματος (Bill of Rights) οι οποίες θα επικυρωθούν στις 15.12.1791. Από αυτές σημαντικές για τη θεματική μας είναι η πρώτη που αφορά την ελευθερία¹⁵⁹ και η δεύτερη που αφορά την ασφάλεια¹⁶⁰! Η σειρά των τροποποιήσεων φυσικά δείχνει μια ελαφρά έμμεση πρωτοβουλία στην ελευθερία.

Αντίστοιχο, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το λησμονημένο από τους ερευνητές Πολωνικό Σύνταγμα στις 03.05.1789, το οποίο είναι το δεύτερο γραπτό σύνταγμα στον κόσμο μετά τις ΗΠΑ. Αν και το πρώτο άρθρο αφορά τη θρησκεία, αξιοσημείωτο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 2 που αφορά του ευγενείς κατόχους γης, το οποίο προστατεύει συγχρόνως τόσο την ελευθερία όσο και την ασφάλεια¹⁶¹, το άρθρο 3 για

158. ΣΕ ΣΥΝΟΔΟ, 4 ΙΟΥΛΙΟΥ 1776 Η ομόφωνη Διακήρυξη των δεκατριών ενωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Όταν κατά την Πορεία των ανθρωπίνων γεγονότων γίνεται απαραίτητο για έναν λαό να λύσει τους πολιτικούς δεσμούς οι οποίοι τον συνδέουν με άλλον και να αναλάβει ανάμεσα στις δυνάμεις της γης την ξεχωριστή και ίση θέση την οποία δικαιούται από τους Νόμους της Φύσης και τον Θεό της Φύσης, στοιχειώδης σεβασμός προς τη γνώμη της ανθρωπότητας επιβάλλει στο λαό αυτό να διακηρύξει τα αίτια που τον ωθούν στο διαχωρισμό. Δεχόμαστε τις εξής αλήθειες ως αυταπόδεικτες, πως όλοι οι άνθρωποι δημιουργούνται ίσοι, και προικίζονται από τον Δημιουργό τους με συγκεκριμένα απαραβίαστα Δικαιώματα, μεταξύ των οποίων είναι το δικαίωμα στη Ζωή, το δικαίωμα στην Ελευθερία, και το δικαίωμα στην επιδίωξη της Ευτυχίας.

159. «Amendment I

Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances».

160. «Amendment II

A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed».

161. II. The Landed Nobility

« (...) Reverencing the memory of our ancestors as the founders of a free government, we most solemnly assure to the noble estate all liberties, freedoms, prerogatives, and precedence in private and public life, and more particularly we confirm, assure and recognize as inviolable the rights, statutes and privileges justly and lawfully granted to that estate by Kazimierz the Great, Louis the Hungarian, Władysław Jagiello and his brother Witold, Grand Duke of Lithuania, and no less those by Władysław the Jagiellonian and Kazimierz the Jagiellonian, by Jan Albert, the brothers Alexander and Zygmunt the First, and by Zygmunt August, the last of the Jagiellonian line. We acknowledge the dignity of the noble estate in Poland as equal to any degree of nobility used anywhere. We recognize all the nobility to be equal among themselves, not only in seeking for offices and for the discharge of services to the country that bring honor, fame or profit, but also in the equal enjoyment of the privileges and prerogatives to which the noble

την «ασφάλεια των ελευθεριών»¹⁶² και το άρ. 7 που αναφέρει ότι η Εκτελεστική Εξουσία είναι υπεύθυνη για την «ασφάλεια και ειρήνη της χώρας»¹⁶³.

Όσον αφορά τη Γαλλία, την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης (βλ. Muller 1963b:379 επ.), η άποψη που επικράτησε στη Συνέλευση, ήταν ότι η ελευθερία προσδιορίζεται μέσω της ασφάλειας. Αν και κατά τη σύνταξη του κειμένου της διακήρυξης υποστηρίχθηκε καταρχήν η θέση ότι η ασφάλεια δεν είναι ατομικό δικαίωμα, λόγω του ότι η κοινότητα αποβλέπει στην προστασία όλων των δικαιωμάτων δηλαδή τα δικαιώματα του καθενός, τελικά τόσο στη διακήρυξη των δικαιωμάτων όσο και στα επαναστατικά Συντάγματα (από το 1789 έως το 1799 ψηφίστηκαν 3 Συντάγματα: το 1791, το 1793 και το 1795) υιοθετήθηκε η άποψη ότι η ασφάλεια είναι ένα πρωταρχικό δικαίωμα πάνω στο οποίο οικοδομείται όλη η δικαιοταξία (Robbers 1987:73, 79 και Αλιβιζάτος 2011:195 επ.). Σημείο καμπής το 1789 στη Γαλλία ήταν η ασφάλεια δικαίου, δηλαδή ο νόμος ως εγγυητής που ενσωματώθηκε και στην παράγραφο 2 της Γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη της 26^{ης} Αυγούστου 1789 το οποίο ανέφερε: Παράγραφος 2: Σκοπός κάθε πολιτικής οργάνωσης είναι η διαφύλαξη των φυσικών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα δικαιώματα αυτά είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και η αντίσταση στην καταπίεση (μεταφράζεται και ως τυραννία)» (αναλυτικότερα σε Δουζίνα 2006:132, Hague and Harrop 2011:133). Ακολουθώντας, το άρ. 4 προστάτευε την ελευθερία και το άρ. 12 την ασφάλεια. Το άρθρο 4 αφορούσε την ελευθερία: «Άρθρο 4 - Ελευθερία σημαίνει το να μπορεί να πράττει το κάθε άτομο οτιδήποτε δε βλάπτει ένα άλλο άτομο. Έτσι, η άσκηση των φυσικών δικαιωμάτων κάθε ανθρώπου θέτει σαν όριο το σημείο εκείνο, από το οποίο αρχίζει η άσκηση των ίδιων δικαιωμάτων για το άλλο άτομο. Το όριο αυτό δεν καθορίζεται

estate is entitled, and above all we desire to and do preserve sacred and intact the rights to personal security, to personal liberty, and to property, landed and movable, even as they have been the title of all from time immemorial, affirming most solemnly that we shall permit no change or exception in law against anyone's property, and that the supreme national authority and the government instituted by it shall lay no claims to any citizen's property in part or in whole under pretext of *jurium regalium* [royal rights] or any other pretext whatever. Wherefore we do respect, assure and confirm the personal security of, and all property by rights belonging to, anyone, as the true bond of society, as the pupil [*zrenica*] of civil liberty, and we desire that they remain respected, ensured and inviolate for all time to come. We recognize the nobility as the foremost defenders of liberty and of this Constitution, and we charge unto the virtue, citizenship and honor of every nobleman the reverence of its sanctity and the safeguarding of its durability, as the sole bulwark of the country and of our liberties».

162. III. The Cities and Their Citizens

«We desire to maintain in its entirety, and declare to be part of this Constitution, the law passed at the present sejm under the title, *Our Free Royal Cities in the States of the Commonwealth*, as a law that provides new, genuine and effective force to the free Polish nobility for the security of their liberties and the integrity of our common country».

163. VII. The King, the Executive Authority

«(...) The executive authority shall not enact or interpret laws, impose taxes or levies by any name, contract public debts, alter the distribution of treasury revenues established by the Sejm, wage war, or *definitive*[ly] conclude peace or treaties or any diplomatic act. It shall be free to conduct only interim negotiations with foreign states, and to take temporary and timely measures requisite for the security and peace of the country, of which it shall inform the next assembly of the Sejm».

παρά μόνον από το νόμο» και το άρθρο 12 την ασφάλεια. «Άρθρο 12 - Η εξασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη κάνει αναγκαία την ύπαρξη μιας κρατικής εξουσίας. Άρα αυτή η εξουσία έχει θεσπιστεί για το καλό όλων και όχι για την ιδιωτική ωφέλεια αυτών, στους οποίους έχει ανατεθεί». Η Γαλλική Διακήρυξη επηρεάστηκε από την Αμερικανική Διακήρυξη της 4^{ης} Ιουλίου 1776 την οποία προσπάθησε να ξεδιδικεύσει και να της προσδώσει μεγαλύτερη νομική ισχύ. «Ήδη από την εποχή του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης το 1789, η ασφάλεια αναγνωρίστηκε ως φυσικό και δικαίωμα του ανθρώπου, ισότιμο προς την ελευθερία, την ιδιοκτησία και την αντίσταση στην τυραννία» (Κουράκης 2006:1218).

Η Γαλλική Διακήρυξη του 1789 (προοίμιο συν 17 άρθρα) ενσωματώθηκε ως προοίμιο του πρώτου βραχύβιου γραπτού Συντάγματος του 1791 (03.09.1791) και αποτελεί μέρος και του ισχύοντος γαλλικού Συντάγματος¹⁶⁴ (Hague and Harrop 2011:134). Αργότερα, στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1793, της 24^{ης} Ιουνίου 1793, το δεύτερο επαναστατικό σύνταγμα, το άρθρο 1 ανέφερε σχετικώς: «Σκοπός της κοινωνίας είναι η γενική (μεταφράζεται και ως καθολική) ευημερία. Η κυβέρνηση υπάρχει μόνο και μόνο για να δίνει στον άνθρωπο την εγγύηση (μεταφράζεται και για να εγγυάται) πως θ' απολαμβάνει τα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματά του». Γενική ευημερία χωρίς ασφάλεια δεν υπάρχει ενώ μεγάλη εντύπωση υπάρχει από την επιμονή των συντακτών να επιλέξουν τον όρο «φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματά του». Άλλωστε, το προοίμιο της διακήρυξης ανέφερε (όπως αναλόγως και το 1789) ως προμετωπίδα, «ο γαλλικός λαός, πεπεισμένος ότι η λήθη και η περιφρόνηση των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι οι μόνες αιτίες για τα δεινά του κόσμου, αποφάσισε να εκθέσει σε μια επίσημη διακήρυξη αυτά τα ιερά και αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα ...». Ακολούθως, στο δεύτερο άρθρο της διακήρυξης ορίζεται ότι: Άρθρο 2 «Τα δικαιώματα αυτά είναι η ισότητα, η ελευθερία, η ασφάλεια και η ιδιοκτησία». Παράλληλα, το άρθρο 6 που αναφέρεται στην ελευθερία ορίζει: «Ελευθερία είναι η δύναμη που έχει ο άνθρωπος για να κάνει ό,τι δεν βλάπτει τα δικαιώματα των άλλων· έχει ως αρχή τη φύση· ως κανόνα τη δικαιοσύνη· ως ασφάλεια το νόμο· το ηθικό της όριο βρίσκεται σε αυτό το απόφθεγμα: Μην κάνεις στον άλλο αυτό που δεν θέλεις να κάνουν σε εσένα» ενώ τέλος το άρθρο 8 που αναφέρεται στην ασφάλεια ορίζει ότι: «Η ασφάλεια συνίσταται στην προστασία που παρέχεται από την κοινωνία για κάθε ένα από τα μέλη της για τη διαφύλαξη του ατόμου του, των δικαιωμάτων του και της ιδιοκτησίας του».

Ο Constant που έζησε την εποχή της επανάστασης μέχρι και την παλινόρθωση, προφητικά θα οραματιστεί τον κίνδυνο που αναφύεται από τη σχέση ελευθερίας και ασφάλειας. «Ο κίνδυνος που ενέχει η ελευθερία των συγχρόνων είναι μήπως, απορροφημένοι από την απόλαυση της ιδιωτικής μας ανεξαρτησίας και την προαγωγή των προσωπικών μας συμφερόντων, αποπονηθούμε πολύ εύκολα το δικαίωμά μας να συμ-

164. «Η Διακήρυξη του 1789 προτάχθηκε του Συντάγματος του 1791. Αν και τα δύο μεταπολεμικά Συντάγματα της Γαλλίας (του 1946 και το ισχύον του 1958) διεκήρυξαν την προσήλωσή τους προς αυτήν, η νομική δεσμευτικότητα της Διακήρυξης του 1789, αναγνωρίστηκε μόλις το 1971, με απόφαση ενός δικαστικού οργάνου, του Συνταγματικού Συμβουλίου της Γαλλίας, το οποίο προσέδωσε σε αυτήν - όπως άλλωστε και στη Διακήρυξη του Συντάγματος του 1946 - ίση τυπική ισχύ με αυτήν του τυπικού Συντάγματος («bloc de constitutionnalité»») (Αλιβιζάτος 2011:197).

μετέχουμε στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Οι φορείς της πολιτικής εξουσίας δεν κουράζονται παρά ταύτα να μας παροτρύνουν να το κάνουμε. Είναι διατεθειμένοι να μας απαλλάξουν από κάθε κόπο, εκτός από την υποχρέωση να υπακούμε και να πληρώνουμε! Θα μας πουν: 'ποιος είναι εν τέλει ο στόχος όλων των προσπαθειών σας και το αντικείμενο των προσδοκιών σας; Δεν είναι η ευτυχία; Λοιπόν, αφήστε μας να δημιουργήσουμε αυτή την ευτυχία και θα σας τη προσφέρουμε'» (Constant 2000:60).

Την ίδια εποχή, στον αγγλοσαξωνικό χώρο η επαναστατική ζέση είχε συνδέσει το δικαίωμα στην ασφάλεια όχι ως προσωπική ασφάλεια, αλλά ως εκέγγυο κοινωνικής διαβίωσης. «Στη γαλλική παράδοση, το δικαίωμα στην ασφάλεια δεν συνδέθηκε παρά μόνο προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα με τις εγγυήσεις για την προσωπική κράτηση και τη φυλάκιση, ακόμα λιγότερο δεν είχε τεθεί ποτέ η αξίωση για κοινωνική ασφάλιση. Αντίθετα, στην αγγλοσαξωνική παράδοση (...) η ασφάλεια συνδέθηκε με την ιδέα της εγγύησης των αναγκαίων υλικών μέσων για την ζωή» (Μαντζούφας 2006:60). Για παράδειγμα, το Προοίμιο της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ (4.7.1776), β' παρ. έγραφε ότι: «Θεωρούμε ως αναμφισβήτητες τις ακόλουθες αλήθειες: Ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι, ότι από τον Δημιουργό τους έχουν ορισμένα απαράγραπτα δικαιώματα, όπως η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξη της ευδαιμονίας. Ότι προς διασφάλιση των δικαιωμάτων τούτων οι άνθρωποι εκλέγουν κυβερνήσεις που αντλούν τις νόμιμες εξουσίες τους από τη συγκατάθεση των κυβερνωμένων» (Κουράκης 2000:3). Βέβαια, η αγγλοσαξωνική ιδέα της ευδαιμονίας, που συν τω χρόνω μετατράπηκε στο λεγόμενο *αμερικανικό όνειρο*, είναι απολύτως ξένη με τις απόψεις της γαλλικής εθνοσυνέλευσης όπου καταρχήν η ασφάλεια ταυτίζεται με τη νομιμότητα δηλαδή με τη λεγόμενη ασφάλεια δικαίου, καθώς τα δικαιώματα προστατεύονται από το νόμο. Η τυπικότητα αυτή ως προς τη νομιμότητα φαίνεται ξεκάθαρα στο πόσο έχει επηρεαστεί η γαλλική διοικητική δικαιοσύνη μέχρι και σήμερα.

Παράλληλα, την ίδια εποχή, στον ελληνικό χώρο δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1793 επηρέασε θετικά εκείνη την επαναστατική εποχή ακόμα και τον Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798) στη συγγραφή του επαναστατικού τετραμερούς έργου του *Νέα Πολιτική Διοίκησης των κατοίκων της Ρούμελης* (ηπειρωτικής Ελλάδας), της *Μ. Ασίας, των Μεσογείων Νησιών και της Βλαχομογοδανίας* (Μολδοβλαχίας), το 1797, το οποίο αποτελούσε ένα σχέδιο Συντάγματος (βλ. Αλιβιζάτος 2011:37 επ.). Στο δεύτερο μέρος του ανωτέρω εμπνευσμένου έργου με τίτλο «Τα Δίκαια του Ανθρώπου και του Πολίτου», μια διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου 35 συνολικά άρθρων, καταδεικνύεται η σημασία της ασφάλειας ως σημαίνον μέρος του φυσικού δικαίου. Ειδικότερα το άρθρο 2. ανέφερε: «Αυτά τα Φυσικά Δίκαια είναι: πρώτον, το να είμεθα όλοι ίσοι και όχι ο ένας κατώτερος από τον άλλον. Δεύτερον, να είμεθα ελεύθεροι και όχι ο ένας σκλάβος του αλλοιού. Τρίτον, να είμεθα σίγουροι εις την ζωήν μας, και κανένας να μην ημπορή να μας την πάρη αδίκως και κατά την φαντασίαν. Και τέταρτον, τα κτήματα (εννοεί την ιδιοκτησία) οπού έχομεν κανένας να μην ημπορή να μας εγγίζη, αλλ' είναι ιδικά μας και των κληρονόμων μας». Σημαντικό είναι επίσης το άρθρο 6 για την ελευθερία και τα άρθρα 8 και 23 για την ασφάλεια όπου δίνονται και αναλυτικοί ορισμοί. Φυσικά, δεν εκφεύγει της προσοχής ότι η ελευθερία λόγω της σημασίας της αναφέρεται προγενέστερα της ασφάλειας σε μια εποχή κιόλας που η ζωή ενός *ραγιά* κινδύνευε ανά πάσα στιγμή.

Ο σκοπός του παρόντος βιβλίου είναι να ερευνήσει κατά πόσο είναι υπαρκτό το δίλημμα μεταξύ της ελευθερίας και της ασφάλειας και πώς και αν συνδέεται αυτό με την περιστολή των δικαιωμάτων. Η έρευνα που διενεργείται είναι ιστορική, φιλοσοφική, κοινωνιολογική και νομική. Γενικά, ανάμεσα στην ελευθερία και την ασφάλεια δεν υπάρχει δίλημμα διότι η ελευθερία πέραν της νομικής εξωτερικής πλευράς εγκολπώνει την εσωτερική πνευματική διάσταση η οποία διατρέχει τους αιώνες αδιαλείπτως από την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή γραμματεία μέχρι και σήμερα. Από την άλλη, όμως, αν εξετάσουμε τη σχέση της ελευθερίας με την ασφάλεια ειδικά μόνο ως προς τη νομική τους πλευρά μπορούμε να πούμε ότι όντως, υπάρχει δίλημμα. Στην ανωτέρω συλλογιστική το κρίσιμο σημείο είναι η αξιολόγηση της έννοιας της κυριαρχίας. Το δίλημμα αναπαράγεται διότι από τη δεκαετία του '80 παγκοσμίως παρατηρείται τόσο μια υποχώρηση του αισθήματος προσωπικής ασφάλειας όσο και μια αύξηση γενικευμένης αβεβαιότητας, κατάσταση που εξετάστηκε είτε μέσω της κοινωνίας της διακινδύνευσης είτε μέσω της ανάδυσης του κράτους πρόληψης είτε μέσω της κατασκευής ενός θεμελιώδους δικαιώματος στην ασφάλεια. Δυστυχώς, το λεγόμενο δυτικό κράτος δικαίου βρίσκεται σε αμυντική διάταξη και συστολή διότι το βάρος από τις κυβερνήσεις δεν δίνεται στην εξέταση των αιτιών των προβλημάτων όσο κυρίως στην εξωτερική διαχείρισή τους.

ISBN: 978-960-562-394-4



15341